

Breitner Igor

Nemzetbiztonság és szakpolitika

A RAND Corporation

Miként azt egy korábbi elemzésünkben már megjegyeztük, az eredetileg Angliában született think tank kifejezést az Egyesült Államokba a RAND Corporation importálta, s vált az első explicit think tank-é. A Douglas Repülőgépgyár által létrehozott kutatóintézet nemcsak kutatásokat végzett az amerikai kormány számára, de számos esetben tanácsadói feladatokat is vállaltak. Jelentős hatása volt ráadásul más agytrösztök megalakulására, hiszen például a Hudson Intézet alapítói – Herman Kahn, Max Singer, Oscar Ruebhausen – is a RAND berkeiből kerültek ki. Ahogy azt Virginia Campbell a RAND történetét feldolgozó munkájában írja „H.H. Arnold, az Amerikai Hadsereg Légierőjének parancsnoka [a II. világháború alatt] tudta, hogy a kutatás és fejlesztés még fontosabb lesz a jövő háborúiban. Így mielőtt a háború véget ért volna lépéseket tett, hogy az innováció háborús szelleme annak lezárulta után is tovább éljen.”

A RAND története

Ezen elhatározás – valamint Arnold magyar származású tudományos főtanácsadójának, Kármán Tódornak az ötlet iránti elkötelezettsége – vezetett a RAND Project kezdetéhez 1945 decemberében. Maga a név is ezt mutatja, hiszen a RAND a Research and Development (kutatás és fejlesztés) rövidítése. Végül 1946 márciusában jött létre hivatalosan a már említett Douglas Repülőgépgyár egy különálló osztályaként. A RAND és a légierő közt létrejött megállapodás két fontos szabadságot biztosított az intézet számára: saját kutatásokat is kezdeményezhetett (illetve választ adhatott a légierő kutatásaira), valamint elutasíthatta a légierő felkéréseit amennyiben úgy döntött, hogy az túlterhelné nagyjából 200 fős személyzetét. A RAND 1948-ban függetlenedett a Douglas-tól, s azóta non-profit szervezetként működik, közel 800 fős stábbal. A függetlenedés ellenére azonban a RAND fő megbízója még hosszú ideig a Légierő, valamint az amerikai hadsereg volt. Az intézet első igazgatója Franklin L. Collbohm, egykori tesztpilóta és mérnök lett, aki sajátos módon alakította ki a működési elveket. Bár az intézet a hagyományos tudományterületek alapján szerveződött, egészen a kezdetektől az interdiszciplináris együttműködés jegyében folyt a munka. E célt szolgálta a székház kialakítása is: a körkörös elrendezett irodák biztosították, hogy a kutatók nem zárkozhassanak saját területük magányába, hanem kénytelenek folyamatosan találkozni más területek képviselőivel is. Így történhetett, hogy „egy matematikus vagy fizikus úton útfélen belebotlott egy mérnökbe vagy közgazdászba.” Ahogy Arthur Raymond – a Douglas vezető mérnöke – 1947-ben megfogalmazta: „[a RAND sokkal inkább tanulmányozza a] rendszert és működési elvét dolgoknak, mint konkrét eszközöket, fegyvereket; s nem pusztán a fizikai oldala érdekel minket e rendszereknek, hanem a humán faktor is.” Az eredmény egy elméleti síkon mozgó kutatási rendszer lett, amely azonban leginkább valós kérdésselvetésekre és problémákra reagált – melynek fő oka természetesen a Légierő megrendelői szerepe volt. A toll-papír alapú kutatásoktól ritkán szakadtak el, s mikor így történt legtöbbször azt is a matematika tanszék kutatói követték el. Nem Kármán volt

ugyanis az egyetlen magyar, aki a RAND-nél tevékenykedett, hanem itt került beüzemelésre 1952-ben Neumann János „Johnniac” nevű számítógépe is. E korai computer volt az egyik fő biztosítéka a RAND sikerének, hiszen a rendkívül nagy számítási igényt másképp képtelenek lettek volna kielégíteni. Az intézet legtermékenyebb időszaka az '50-es és '60-as évek voltak, s tevékenységükkel olyan haditechnikai és mindennapokban is használt eszközöket fejlesztettek, melyek biztosították Amerika technológiai fölényét az egész hidegháború során.

A RAND első, 1946-ban kiadott tanulmánya az „Előzetes terv egy kísérleti földközi űrrepülőnek”, mely egy szatellit felállításának körülményeit írta le. A mérnöki részletektől az ipari termelési követelményekig számos területet érintett a jelentés, legmegdöbbentőbb oldala azonban mégis az emberi viselkedést vizsgáló része volt. A jelentés ugyanis a Szputnyik fellövése előtt több, mint egy évtizeddel megjósolta azt a félelmet, amit a szovjet siker végül ténylegesen is kiváltott az Egyesült Államokban. E jelentés indította el az amerikai Légierő űr-felé való fordulását is, de olyan konkrét eredményeket is megjósolt, mint hogy a jövőben majd műholdak irányítják a hadászati rakétákat. A RAND ezen időszakban lezajlott tevékenységének köszönhető az interkontinentális ballisztikus rakéták fejlődése, a játékelmélet hadászati alkalmazása, a videó-felvevők elterjedése, de még az internet kialakításában is hatalmas szerepet játszottak tudósai. Elméleti síkon is rendkívüli hatást értek el, hiszen már a kezdetekben az általuk ajánlott elvek alapján alakították ki az Egyesült Államok védelmi rendszerét, a távközlési rendszert, a nukleáris stratégiákat, vagy éppen a nukleáris bombázók bevetésének stratégiáját – utóbbi vezetett például a légi üzemanyag-feltöltés elterjedéséhez.

A '70-es évekkel – többek közt a detente beköszöntével – csökkent a RAND jelentősége, a Légierő mellett azonban párhuzamosan már a piac is jelentős megrendelésekkel látta el. Szerepváltásában kritikusai szerint közrejátszott, hogy részint az általuk kidolgozott stratégiának köszönhető a nukleáris fegyverkezés elképesztő mértékű kiterjedése, vagy éppen a játékelmélet vietnámi háborúra alkalmazott hibás képlete, mely hozzájárult a háború elvesztéséhez is.

Az intézet finanszírozása

A RAND bevételi forrásai megegyeznek a többi agytrösztével, bár kétség kívül kiemelkedik az állami pénzek aránya. A 2008-as évet tekintve bevételeik 230 millió dollár körül voltak, melynek 76%-át teszi ki az amerikai költségvetés különböző egységeiből érkező forrás (Hadsereg, Légierő, minisztériumok, állami költségvetések, stb.). Magánadományokból 7%, alapítványoktól 6% érkezett a RAND-hez, míg egyetemektől és a magánszektorból egyaránt 3-3% érkezett.

Kutatási területek

A RAND pontos kutatásait nehéz lenne meghatározni, hiszen ennek nagy része titkosítás alatt áll. Így a fent említett eredmények is titkosak voltak, közülük sokat csak a '90-es években hoztak nyilvánosságra – így például azt sem lehetett pontosan tudni, hogy a RAND mekkora szerepet játszott a technológiai fejlődésben bizonyos területeken. 2005-ös beszámolójukból azonban kiderül, hogy kutatásuk nagyjából fele érint nemzetbiztonsági kérdéseket. Titkosítás

alatt nem álló kutatásaikat pedig kivétel nélkül nyilvánosságra hozzák vagy honlapjukon, vagy pedig nyomtatott formában. Jól jelzi azonban teljesítményüket, hogy alapítása óta 32 Nobel-díjas kutató dolgozott a RAND-nél. Kutatások alapján a RAND kilenc részlegre oszlik:

- Arroyo Központ (Hadseregnek szóló kutatások és tanácsadás)
- Oktatás
- Európa
- Egészség
- Infrastruktúra, biztonság és környezet
- Polgári igazságszolgáltatás
- Munkaerő és népesség
- Nemzetbiztonsági kutatás
- Légierő Projekt

Kutatásaik mellett azonban oktatási tevékenységet is ellátnak. A Frederick S. Pardee RAND – melyet 1970-ben alapítottak – egyike volt a nyolc eredeti közpolitikai graduális programnak. Kizárólag PHD fokozatra specializálódtak, többek közt a közgazdaság, statisztika, politológia és szociológia területén. Az itt tanuló diákok emellett kötelesek 400 napnyi gyakorlatot eltölteni a RAND-nél a tanulmányaikhoz releváns területeken.

A RAND vezetősége

A RAND elnöke és vezérigazgatója – immáron 1989 óta – James A. Thomson. Az intézethez való csatlakozás előtt Thomson a Nemzetbiztonsági Tanács tagjaként szolgált a Fehér Házban, illetve a Védelmi Miniszter stábjában. Az alelnök – 1993 óta – Michael D. Rich, aki korábban a National Defense Research Agency igazgatója volt, később a RAND Nemzetbiztonsági Kutatási alelnöke lett. Az intézet kuratóriumában olyan személyiségek foglalnak helyet, mint Francis Fukuyama (JHU), Richard J. Danzig (a Haditengerészet volt parancsnoka), Paul H. O’Neill (volt pénzügyminiszter), Donald B. Rice (a Légierő volt parancsnoka), Michael Lynton (CEO – Sony), vagy Michael K. Powell (az FCC volt elnöke).

Következtetések

A RAND sajátos kutatási és munkamódszerének köszönhetően nem pusztán a think tank-ek atyjává vált az Egyesült Államokban, de máig példaként működik minden intézet számára. Bár sajátságos célra hozták létre, ezen részben képes volt túlhaladni, s mára a pusztán hadászati vonatkozású kutatások csak egy részét teszi ki tevékenységének. A RAND bizonyította, hogy az emberi viselkedés legalább olyan fontos része kell legyen egy kutatásnak, mint a száraz számok és tények, hogy a hosszú távú gondolkodás vezethet el a legapróbb technikai fejlesztésekhez is, s nem utolsó sorban rávilágított, hogy az elefántcsonttoronyba zárkózott értelmiség is képes a gyakorlati életet megkönnyítő eredményeket produkálni.